

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *unte solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA	IN ANGLIA	IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAЕ SEPTENTR.	IN GERMANIA	IN CANADA
Apud GRESCHNER ET WOLF	Apud BURNS AND OATES	Apud FRIDERICUM PUSTET	Apud FRIDERICUM PUSTET	Apud LIBRARIUM GRANGER FRÈRES
VARSAVIAE POLONORUM Rakowskie Przedmiescie, 15	LONDON W. 28, Orchard Street.	S. Sedis. Apost et S. Rituum Congr. Typogr. NEW YORK 52, Barclay Street. CINCINNATI 436, Main Street.	S. Sedis Apost et S. Rituum Congr. Typogr. RATISBONAE in BAVARIA	MONTREAL 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

DE CULTU AC PRONUNTIATIONE LATINI SERMONIS	H.D.V. Pieralice.
DE LITTERIS ATQUE ARTIBUS CHRISTIANO MORE EXERCENDIS	I. Antonelli.
LUX IN TENEBRIS	A. M. Cerasoli.
DE MULIERUM ERUDITIONE APUD ROMANOS	G. P.
HYACINTHUS VERDAGUER	Forfex.
CAPRULANA INSULA	M. Belli.
DE « SYMBOLISMO »	Senior.
FABULAE SELECTAE FONTANII A IOANNE BAPT. GIRAUD LATINE REDDITAE	Fr. Xav. Reuss.
DE INFANTIBUS ET PUERULIS APUD INDOS AMERICAЕ	P. Alexis.
ANNALES	Poplicola.
PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS	Scriba.
LIBRORUM RECENSIO	P. Angelini.
AENIGMATA	E. R. Massey.

In secunda operculi pagina:

PROSPECTUS NOVAE SUBNOTATIONIS COMM. VOX URBIS A KAL. IULIIS
AD EXPLETUM ANNUM MCMII.

In tertia operculi pagina:

VARIA: Ephemerides, Diurna optima animo et corpori. - Hocne nunc
inter cultus, caeremonias, et ritus? - Pipionibus nunciis quid
obsit. - Enorme ovum, et nova avis. - Ioci P. d. V.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

M CMII

Giapponei Francisus et Soc.

OFFICINA

ANAGLYPTIS, GEMMIS CONCHISQUE CAELANDIS

PRAESERTIM IN REDDENDIS FIGURIS

PHOTOGRAPHICE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN STUDIO — DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE — Via Sistina, 129 — ROMAE

IBER (vulgo "ALBUM")

praecipua Urbis referens, pulcritudine insignis atque, commentarii *Vox Urbis* moderatore iubente, expresse conflatus, apud eundem commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87, ven. lib. 150.

VOX URBIS

DE LIT. ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

ROMAE — Via Alessandrina, 87

REPERTORIUM ROMAE SUBNOTATIONIS

ANAL. ROMAE AD EXPLETUM ANNUM MCMI.

(Vid. in subnotae operculi pagina).

ROMAE URBIS ROMAE

PHOTOGRAPHICE EXPRESSAE

COMPOSITIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO

ROMAE — Via Alessandrina, 87. *VOX URBIS* Administratorem.

ROMAE — IANICULO MONTE PROSPECTUS

(L. 1.10 X 0.94)

commentarii *VOX URBIS* dono datus est,

venit singillatim L. 2.50

ROMAE — Via Alessandrina, 87. *VOX URBIS* Administratorem.

ROMAE — VIA ALESSANDRINA, 87. *VOX URBIS* PROSPECTUS EXEMPLARIA

EX MEMORI ACCIPIT PRETIO.

Socii qui in Nordica America versantur vehementer commendamus quod a Sodalibus Carmelitis novissime institutum est ac regitur

COLLEGIUM SANCTI CYRILLI

ad liberalem eandemque Christianam et nostrae aetati aptam institutionem iuvenibus comparandam.

Prospectus studiorum et regularum, quae collegium moderantur, petatur ab ipsius Collegii Pre-
side, 6413 Star Avenue (Woodlawno) — Chicago, Illinois.

**LE LAUDI LATINE
IL CANTICO DEL SOLE**

S. FRANCESCO D'ASSISI

Roma degli Angeli, presso Anselmi, tip. della Pontanella, 1897

Hoc libello praeter venustam praefationem a Paulo Sabatier, viro rei linguae peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinae cum interpretatione Italica, Canticum Solis, necnon illa *Speculi perfectionis* capita, quae Canticum originem exponunt, atque permulta. Libellum, quem proxime ad hanc Bibliothecam Franciscanam comparandam, Bibliotheca Sabatier, litteris tradenda doctor egregius, maxima edidit cura. Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administratorem venit L. 0.50, in posterum liberum.

**PHILIPPUS VITI Eques
MARMORARIUS**

ROMAE — Via Alessandrina N. 51, 52 — ROMAE

Affabre sculpsit quae sunt ad simulacra, altaria, sacella, aediculas, uti patet ex operibus erectis aut reffectis in Basilica Lateranensi, Liberiana, Laurentiana extra muros, Transtiberina, Eudoxiana, etc.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE CULTU AC PRONUNTIATIONE LATINI SERMONIS

Amplissimo viro IACOBO TASSET, HYACINTHUS DE-
VECCHI PIERALICE s. p. d.

IUCUNDA mihi et collegis omnibus meis ea
fuere, quae de lingua latina legimus edita
in Americana urbe Valleyfield, atque illi com-
mentario *Revue Ecclésiastique* gratum osten-
dimus animum, prouti sentiebamus (1), quinimo
et sentimus; non enim quod semel optimum
admisimus fideli pectore deponemus. Nunc au-
tem iucundiores tuam vidimus epistolam in
eadem, quae simul agitavimus olim, potentis-
sime et amicissime coniurantem et conspiran-
tem. Iucundiora quidem, o Tasset mi, iucun-
diora nunc, inquam; nam iucundissima ventura
speramus, neque haec diu exspectanda, neque
ullo umquam obiice divertenda, quominus ac-
cidant, arbitramur;

*Quum tu praesertim magni pars maxima belli
Tela feras, pariter gnarus componere pacem.*

Atqui stetero coram dico, quae scripsisti in
commentario, cui nomen *la Coopération des
Idées*; et gratias tibi agimus maximas, fortasse
et relaturi si, quae in illo Campivallensi com-
mentario nunciantur, vera aliquando proman-
tur, coetu scilicet undequaque coacto, ad prin-
cipes eudendos canones, quibus, qua patet orbis,
unum idemque omnium in ore et auribus sit
sonus latini sermonis, neque idem hic asperere,
illuc hinc, hinc vaste, illinc pressius audiatur,
nec ultra sit quod una eademque vocalis lit-
tera non modo sono fruatur suo, sed reliquarum
quoque vocalium sonos usurpet, et in medium
produt.

Nos igitur, tuque haec bene nosis, qui no-
biscum labores, auctoritatemque tuam contuli-
sti hanc in metam, nos, qui primi commisimus
pelago ratem, et primi latini sermonis excel-
lentiam, deinde opportunitatem, aptitudinem ad
negotia quaeque gerenda ediximus, ab iis in-
terpretandis quae praelo commisisti sociisque
nostris vulgandis minime temperari possumus:

In commentario, - scribis, - *la Coopération des
Idées*, kalend. Maiis edito, elucubrationem eru-
diti viri M. Secheresse (2) habui coram, qui
latinum sermonem viventem vigentemque lin-
guam existimat, et sententiam percepi, cui sunt
ius fasque, de lingua universali, quam nunc
internationalem appellare malunt, prolatam.
Agor itaque ad animadversiones quasdam tibi
mittendas, et nonnulla quibus facilius possis

in re hac diiudicare, quae bono excepturum
animo te spero, cum ipse quinque ab hinc annis
in eadem verser. Experientia teste, probatur sae-
culorum decursu universale eloquium non fa-
cile exstingui, non interire. Qui Mahumeto obse-
quantur, illa praesertim utuntur lingua, in sacro
illis *Corani* libro quae continetur; Indis in
deliciis manibusque *Sanskritum* est; ultimae
Orientis gentes morem gerunt *Kou-Wen*, sci-
licet illi stylo, qui gravissimis intra Sinenses,
iisdemque veteribus auctoribus olim placuit.
Age iam apud nos Europaeos latinus est sermo,
qui universalis et perpetuus habeatur, muta-
tionibus obnoxius nullis, non aurae popularis
patens arbitrio, tum fideliori sermone singula
semper enucleans, si cuiuslibet aetatis et gen-
tis ambulatoriis et errabundis quotidie placitis
comparetur. — Quae commentaria latina ubi-
que civitatum assurgunt, internationalia haec
officium et gratia, qua suscepta sunt adven-
tantia apud ephemerides plurimas, ne dicam
omnes, quid indicant nisi quemdam undequaque
reditum ad linguam latinam, quasi ad eam,
quae et captu usuque sit facilis, et vivax et
utilis communi consensu habeatur? Opus esset, -
uti probe notas, - periculosae plenum aleae ho-
mines cum hominibus omnino diversis genere,
educatione, cultu, moribus congregare, nisi prius
Minerva multiplici et prudentia praemonente
de singulis caveretur. At nullum circa latini-
tatem discrimen, nullus timor, nullum inde peri-
culum, nulla fraus, quum huius ministerio non
rudes homines, non vulgares, non barbari, sed
humanitate, cultu, doctrina, indole, ingenio,
moribus viri spectatissimi congregentur, iisque
usus eloquii huius illa suppeditet commoda,
quibus et sua possint exteris communicare, et
ab externis oblata percipere. Triennio in civi-
tatibus Iaponis moratus, - prosequeris, - mul-
tum incumbens in comparandos auctores, qui
habentur principes in Europa et apud Sinenses,
possum, id credo, cognita re et rei causis, de-
cernere, quod caput arbitror quaestionis omnis;
scilicet Europaeo, qui satis, uti par sit, ver-
satus fuerit, suaque fecerit, quae Cicero, quae
Caesar, quae Vergilius, quae Horatius, Titus
Livius, Ovidius, Sallustius tradiderunt, tantam
esse moralem amplitudinem, tantam esse sa-
pientiam ac disciplinam, quanta ad colloquia,
ad consuetudinem cum reliquis ex universo
humano genere sufficere videatur. Ubi prin-
cipes quotquot sunt auctores ubique terrarum suo
more loquenti sunt, prout ipsos decebat, ubi qui
hosce sequuntur vestigiis horum inhaerent, eo

usi dicendi et scribendi modo, more, stylo,
forma, quam « classicam » vulgo nuncupamur,
mirabile dictu!, quidquid proprium ac singu-
lare cuique genti est, quidquid quasi vestimen-
tum peculiare est, defluit, decedit, nec quid
restat quod universo humano generi non habeat-
ur commune.

Haec autem, Iacobe, quae tua est humanitas,
Vocis Urbis exemplum ante omnia profer, de
quibus gratias iteramus maximas; at pro exi-
mio illo opere tuo, quo indefessus quod bonum
faustumque futurum latinitati sit toto Marte
tueris, te numquam satis nos laudare possumus.
Tu enim humano inservis generi, omnium bono
atque utilitati inservis dum ad unitatem pristi-
nam genus ipsum curas reducere, quod Roma
congregavit olim humanitate, bonis artibus, in-
ribus, cultu; aemulationes, invidiae diviserunt.

Sitque interim inter sapientes saltem sermo-
nis unitas, sit sonus idem verborum, quibus
separatae Oceanis Alpibusque et solitudinibus
gentes, se tamen ex una familia esse cogno-
scant. Assurget mutua caritas, e fraterna ser-
mocinatione exardescet, cognoscent populi se
quidquid habent, quod homine dignum sit, ex
hac Europa, ex hoc Latio, ex hac Roma su-
scipisse, nam et Americanae Australes ac Bo-
reales civitates sermone indicant suo unde sint
ortae, ne quid de coloniis dicam per Austr-
liam, per Asiam, per Africam late diffusis.

Quod si ea aliquando efficiantur quae lon-
dinense diarium *the Tablet*, de re pulchre
loquens proponebat ut oecumenicus quasi con-
ventus congregaretur ad uniformem pronun-
tiationem diversas inter gentes, romanae instar
pronuntiationis latinae, assequendam, siquid
nostra profutura videantur, circa rationem rei
consequendae, quae in *Voce Urbis* superioribus
annis edidimus, precor te qui tanta polles
auctoritate, ut ea revoces, ferasque in medium,
ut, undequaque faciliora methodo cogentes, id
unum faciant, quod optimum et facillimum
existimabunt, nec quisquam locum nobis usur-
pet in iis quae primi suscepimus, tentavimus,
modumque obtinendi subiecimus lectoribus, id-
que potissimum illa serie litterarum et lucubra-
tionum, quas cum Sordet, cum Maera, cum Dos-
wald et cum plurimis Europae orbisque viris
eruditissimis, tecum denique, Pallade bona,
triennio ferme agitavimus. Ut enim sua cuique
stet laus, hoc iustitiae est; quid si benevolen-
tiam et in hoc flagitemus? Iustitiae officium
benignitatis accedet, quod pulcherrimum tibi
et aliis fore speramus. Vale.

(1) Cfr. n. XII.

(2) Cfr. *Vox Urbis* sup. num. XII.

AD MAGIS MAGISQUE
"VOX URBIS," COMMENTARII PROPAGATIONEM AUGENDAM
NOVA INDICTA EST SUBNOTATIO

A KALENDIS IULIIS USQUE AD EXPLETUM ANNUM MCMII

(NUM. XIII-XIV).

UT ACCEDERE OMNES POSSINT

SUBNOTATIONIS PRETIUM CONSTITUTUM EST:

Libel. 2.50; Mar. 2; Sch. 2; Rubl. 1; Cor. 2¹.

Qui insolita, gratuita paene, huius con-
sociationis ratione frui volunt, nulla inter-
posita mora, nomen suum cum pretio recto tramite
mittant ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS," POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,

ROMAM, via Alessandrina 87.

atramentum sole candidius et fulgentius celebratum; habes tot denique insana, quae fatuos decerent potius homines, et amentium voces potius, quam eruditorum elucubrationes viderentur. Res igitur in promptu est et prae manibus; causam, unde ista oriantur, nescimus, qua interea rectum iudicium rerum omne subvertitur, et mendacium, quo gravius et grandius et patientius, eo magis candidae veritati antefertur.

Optime facturus autem ille putandus est, qui, occasione arrepta, debitum veritati reddat locum, atque in honorem revocet pristinum solio suo deiectam. Cui quidem sententiae gerens morem hic ego scripsi adversus eos, qui romanas matronas, immo et adolescentulas, turpis ignorantiae nota inurunt, easque rudes omnino et humanioris cultus prorsus expertes dictitant, haud aliter ac si de pecudum vilissimarum specie ageretur, quasi non eadem, qua aequales nobis mulieres, indole, tunc et ingenio uterentur.

Et primum dico, quod commune omnibus haberi potest, scilicet ab effectibus virtutem probari causarum, nam

*Fortes creantur fortibus, et bonis
Est in iuventia, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.*

Quae itaque ab ortu matres educabant ad annum fere decimum liberos, excolebant moribus, augebant rerum cognitione multiplici, prout aetas et conditio ferebant, quanta dicendae sunt si Brutus, si Menenius, si Horatii, victoris Curiatorum, patrem optime pro filio diceptem genuerunt, si tot dedere duces quot filios republicae, tot consules, dictatores, tribunos mirabiliter sedantes alloquio multitudinem populi concitavit, mirabiliter incendentes verbo et cientes in pugnam et victoriam exercitus, mirabiliter iura constituentes eximia, et summa iurisprudencia Romanum imperium administrantes! Cultus ergo in his erat, quo dignae haberentur consortio et domo clarissimorum virorum, quibuscum iungendae erant coniugio, quibusque ex his nulla displicuit; nam ad VI usque saeculum sine ullo divortio Romana res crevit.

Atqui virtutes inter ceteras, quae pulchra laudatur, illa est qua romanae matres Latini sermonis integritatem et gratiam servarent una cum romana illa maiestate coniunctam, qua et recte facere a maiorum exemplis, quae narrabat mater, edicerent liberi coram imaginibus avorum, quae servabantur in atrio, et patriarum sermonationis acciperent, ne ad honores semel evecti, alloquuntur cives suos, hisce non Romani sed exteri viderentur.

Prima igitur eruditio ac disciplina Romanae adolescentulae illa erat, quae latinam linguam spectabat, nec modo linguam, id est voces et vocabula, sed etiam pronuntiandi modum. Qua in re Cicero (1) ubi dixit: « Ut Latine loquamur non solum videndum est ut verba efferamus ea, quae nemo iure reprehendat, et ea sic et casibus, et temporibus, et genere, et numero conservemus, ut nequid perturbatum, ac discrepans, aut praeposterum sit, sed etiam lingua, et spiritus, et vocis sonus sit ipse moderandus », addit: « Tuus me sonus et suavitas ista delectat..., hanc dico suavitatem, quae exit ex ore; quae quidem, ut apud Graecos, Atticorum,

sic in Latino sermone, huius est Urbis maxime propria.... Equidem (prosequitur Crassus) cum audio socrum meam Laeliam (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem (1) conservant, quod multorum sermonum expertes ea tenent semper, quae prima didicerunt), sed eam sic audio ut Plantum mihi, aut Naevium videar audire. Sono ipso vocis ita recto et simplici est, ut nihil ostentationis, aut imitationis afferre videatur; ex quo sic locutum esse eius patrem iudico, sic maiores; non asperere, non vaste, non rustice, non hiulce, sed presse, et aequabiliter, et leniter ».

Habemus hic igitur aliquid, quo, utriusque Scipionis tempore, — ea enim vixit Laelius aetate, — Romanae adolescentulae imbuantur; domi quidem, accitis doctricibus; matribus, amitis aviisque exercentibus praecepto, provocantibus exemplo. Sed nunc ex egregio pariter auctore audiamus quibus disciplinis insuper augerentur: « Erat Sempronia, quae multa saepe virilis audaciae facinora commiserat. Haec mulier genere atque forma, praeterea viro atque liberis satis fortunata fuit. Litteris graecis et latinis edocta, psallere, saltare elegantius, quam necesse est probae » (2). Nota hic lector necessarium esse probis puellis feminisque optimo genere natis latinas graecasque callere litteras, psallere, saltare. Sequitur idem scriptor: « Ingenium eius haud absurdum; posse versus facere, iocum movere, sermone uti vel modesto, vel molli, vel procaci; prorsus multae facitiae, multusque lepos inerat ».

Nihil ergo deerat iis, quod nostras ornat mulieres; nam addere quae propria mulieribus sunt, scilicet « colo, calathisque Minervae femineas ex unguiculis assuevisse manus » credo supervacaneum et ferme inutile. Haec autem Sempronia Ciceronis ipsius occupabat aetatem.

Aetatem vero summi viri sequuta est Hortensia, Hortensii oratoris filia, quam non modo iis exscultam, quae necessaria ad romanae puellae eruditionem ducebantur, iuxta Sallustium, sed etiam iura et oratoris propria callentem tradit Valerius Maximus in suis moralium exemplorum libris (3): « Quae, cum ordo matronarum gravi tributo a triumviris esset oneratus, nec quisquam virorum patrocinium eis accommodare auderet, causam feminarum apud triumviros et constanter et feliciter egit; repraesentata nam patris facundia impetravit, ut maior pars imperatae pecuniae his remitteretur. Revixit cum muliebri stirpe Quintus Hortensius, verbisque filiae adspiravit, cuius si virilis sexus posterius vim sequi voluissent, Hortensianae eloquentiae tanta haereditas unius feminae actione abscissa non esset ». Haec ad verbum placuit referre, ut Hortensio Ciceronis aemulo glorioso esset honor. De reliquis apud Romanos iurisprudencia insignibus mulieribus satis esto nomina innuere, quae Valerius idem eodem capite notat, nempe Amesiam et Afraniam. Quid vero de Lautronia apud Iuvenalem dicente de se et romanis matribus:

*Numquid non agimus causas? Civilia iura
Novimus, et multo strepitu fora nostra (4) movemus?*

(1) Alibi: « latinitatem ».

(2) SALLUSTIUS, *De coniuratione Catilinae*.

(3) Lib. VIII, cap. III.

(4) Alibi: « rostra ».

Audiemusne Plinium Corelliae Hispullae suae scribentem familiari epistola laudes? Et quidem hasce scribit Hispulae socii sui sorori, quae Corelliam educaverat: « Non dubito maximo tibi gaudio fore quum cognoveris dignam patre, dignam te, dignam avo (Corelliam) evadere. Summum est acumen, summa frugalitas; amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium litterarum, quod ex mei caritate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa sollicitudine quum videor acturus!; quanto, quum egi, gaudio adfuitur!... Eadem, si quando recito, discreta velo, sedet, laudesque nostras avidissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat, formatque cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus » (1). — An audiemus Sidonium Apollinarem de Lucano poeta referentem, Polliam eius uxorem certatim cum ipso septem primos *Pharsaliae* libros composuisse, carmina sibi usurpante meliora Lucano? — Anne Falloniam Aniciam Probam poetriam praetermitteremus, quae ita singulas Vergilii voces mente possidebat, ut, si loqueretur, si scriberet, semper Vergilianis hemistychiis uteretur, quod perspicuum est in illo poemate, quod de Christo composuit, musivis veluti lapidulis, Vergilianis versibus, modo dimidiatis, modo integris, mirabiliter textellatum? (2). — Et quanta Veturiae eloquentia erat, quae filium Coriolanum ab incepto diruendae Urbis una dimovere potuit brevi usa colloquio?... Semper credidi sententias matronae huius restitisse aeternas in traditione populi, in privatis archivis, in annalibus sacerdotum; impositas hasce Livio credidi recordatione communi, non imposuisse eas Veturiae Titi Livii artem.

Quanti denique vel antiquitus Romana mulier haberetur, inde patet quod vel rege Romulo leges latae sint ad honorandas romanas mulieres, eoque processum sit, ut cives romani omnes, senatoribus non exceptis, dexteram obvianti Romanae cedentes, viam dare deberent; insuper ut fas non esset satelliti capere hominem romanum eadem rheda cum uxore vectum. Plura huiusmodi omitto, quae in vita Romuli refert Plutarchus. Atqui ubi honor, et causa honoris aut habenda, aut suspicanda est. Num turpes honorantur asellae? Credamus igitur Tullio scribenti: « Romuli aetatem venisse scimus inveteratis iam in Italia litteris et disciplinis », et rideamus de iis, qui Romanos, Romanasque illas priscas, rudes rerum, ignaras, barbaras sibi fingunt, aliisque suadere conantur, credo ut suis maioribus blandiantur.

Anacephaleosim, Iuvenale praeunte, conficiam, qua veluti summam habemus institutionum aliarum, quibus Romanae adolescentulae exercebantur. Poeta hic enim consilium iuveni praebens, qui de uxore eligenda et ducenda cogitabat, haec monet:

*Non habeat mulier, tecum quae iuncta recumbet,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat entymema, nec historias sciat omnes.*

Hinc ergo probatur quibus erudirentur passim disciplinis Romanae; scilicet dicendi genere, id est arte oratoria; dialecticae praeceptis, id est philosophiae doctrinis; historia denique

(1) C. PLIN. CAECIL. SECUNDI, *Epist.*, lib. IV, 19.

(2) Cfr. *Vox Urbis*, an. IV, n. XVII.

(1) De oratore, lib. III, § 14 et 15.

DE LITTERIS ATQUE ARTIBUS CHRISTIANO MORE EXERCENDIS.

Quae dixi, lector, ante hoc ipso in commentarii nostri numero VII, de spe qua erigimur renovandarum artium liberalium in Christo, ea voluit plebi tradi documenta, quo ipsa sciat quidnam inter pulchri opera bonum atque utile tribuat civitati, quid plausu excipiendum, quid arcendum censorie. Iamvero multi nutant, plerique incerti haerent animo, quid maxime liceat nova haec spe esse augurari, quid ars haec nova, quae a Christo vocare non dubitamus, requirat, quid denique illi sit congruum, quid necessarium, quid iustum. Hisce stantibus sit, ut inepta supplicia, magis et ipsi dubitent quo operam suam conferant, utrum, si quod mente conceperint atque calamo aut marmore expresserint in bonum esse vertant, an vanum forte et superfluum quidquam ediderint.

Idcirco igitur memorare aperte, planeque affirmare longe aliud esse artibus liberalibus exercendis, quam religioni diffundendis, aut divulgandae fidei. Multi enim ignorant, quo pleniori sensu de Christiana civitate loqui possimus, hanc immo cuiusque simplicitatem ambitu quasi vivere arbitramur, quae sacramenta supplicationes ritusque caeremoniae, cetera omnia, mentis aut operis opera profana esse omnino existimant, cum, ut Sancti viri asseverant, omnia in Dei gloriam hand fuerit susceptus.

Atqui res longe aliter sese habet, ita ut si quis sit inerte atque honestae vitae propositum, quidquid ad provehendum mores conducit, quidquid ad emendandam civitatem moribus non minus, sed proprium, sed necessarium arbitramur, si quis quod pulchrum est spectantes, si quis magis experientis, christianum aliquid in pulchra specie reconditum splendet; si quis, quod rationis rationes novum veritatis praecceptum aut vestigium; corripuerimus, fulget ex vestigia lae Actum Verbi lumen, dum Verbum primo ipso est; si iusto atque casto amore cordi nova vitae vivendae vis additur, si novus vigor sustinendi laborum onera accedit certaque beatitudinis mortalibus hora conceditur, christianae pietatis ea quoque ex dilectione scaturit, etiam Sanctorum gesta non celebret.

Cum enim dicam hominibus pulchrarum rerum studiarum, facillimum labore assiduo atque studio provehimus, tunc Creatori, qui has vires nobis in donamentum generis intulit, debitum iuris saltem, neque pro muneri vir deest christianus, qui ad eas amplificandas, vel roborandas operam conferat. Iamvero iis qui in communitate hominum vivunt, etiam tempus dare oporteat sacris religionis muneribus explendis, necesse est item communem vivam vitam. Non itaque peccant artifices, si mundi res pingant, si caritatem recinant; quinimmo cum cogitatas lectasque potenter res veraci stilo expresserint, si eas neque impiae sint neque inhonestae, civile opus fuit, itidemque christianum.

Neque pariter in artibus liberalibus cui parti civili quisque artifex studeat est attendendum: artifex enim is est vir, qui late amplexetur humana omnia fata, qui bonas spes erigat, dolores leniat, mores optimis exemplis emendet, qui bonum omne laudet vituperetque

malum, non uni aut alteri factioni addictus, sed omnes vires libenter excipiens, qui ad laborare tanto facinori valuerit. Qui pravas impurasque lectiones atque tabulas fastidiunt, qui paganorum diis irrident, qui novam avent civitati illucescere diem caritatis atque pacis, omnes simul manus conferant: sunt enim omnes Christiani qui Christi praecepta sequuntur, atque eius exempla diligunt. Hoc ritu artes liberales concordantes animos faciunt; contra publicarum rerum cura passim dividit: haec movetur in dies, mutatur, convertitur; illae, una cum summa pulchritudine, qua gignuntur, aeternae manent.

I. ANTONELLI.

LUX IN TENEBRIS

CONTVM · HIERONYMIANVM
AVSPICE · LEONE · XIII · P · M
XIV · PONTIFICATVS · ANNO · LABENTE
INTER · ITALICAE · LINGVAE · POPVLOS
EVANGELICORVM · CODICIBVS · VVLGANDIS
FAVSTE · FELICITER · CONSTITVTVM
DEVS · BENIGNE · BOSPITET · ATQVE · FORTVNET
VT · QVOTQVOT · CHRISTIANO · CENSENTVR · NOMINE
GERVINO · CHRISTI · SENS · INVTI
ET · OLYPEO · FIDEI · ROBORATI
HOSTILES · VNDEQVAQVE · INGEVENTES · INCVRVS
PROPLISENT · PROPLIENET · VNIVERSOS

Romulae stirpis genus auspicatum,
Te, Numa, et patrem colit, et severam
Moris ad normam populum Quirini
Fingere doctum.

Iura descripsit celebrata terris
Magnus Actaeis animus Solonis;
Fortis acceptos retulit triumphos
Sparta Lycurgo.
Quid canit Vium India? quid remotum
Littus eum monitis superbit
Quae dedit Confucius? immerentes
Tollere honore,
Desinant gentes: radios ut inter
Texit obscuras nebulas poloque
Palluit Phoebus, tenuata languet
Lucis imago.

Fulsit at tandem aethere sempiterni
De sinu Patris iubar affuturum:
Fit caro Verbum, prius irreperita
Verba locutum;
Verba damnatae soboli salutis
Pignus aeternae, sacra quippe dio
Corde manarunt, superisque donis
Annis inundans.

Horrida infestis vepribus, vagisque
Quae feris olim patuit cubile,
Ecce fert vernos nova terra laeto
Gramine flores.
Cernitis puros scopulo effluentes
Quo sedet Pastor latices Supremus? (1)
Clavibus dexter Petrus, inde Paullus
Ense tremendus

(1) Prae oculis hic habes, rogo, candide lector, quae in pervetustis christianorum templis, pictura vel, ut plurimum, musivo effingebantur, qualia in summa fronte basilicae S. Pauli extra muros, miro nunc opere restituta, videre licet.

Adstat, intactas reserare lymphas
Gentibus iussi; pariterque sacri
Fronte sublimi proceres senatus,
Agmina Christi
Tingere experti genitalis undae
Fonte inexhausto: Solimae hinc verenda
Arx et hinc clivis memoranda septem
Roma renidet.

Hic oves circum scatebras perennis
Stant aquae, obtutu cupidaeque in uno
Ore deposcunt sitiente dulcis
Pabula vitae.

Vena vitalis laticis per orbem
Spargitur late; bibit unde saevus
Parthus atque Indus, bibit efferata
Ultima Thule.

Praescius quondam prope Chobar amnem (1)
Quattuor mira specie figuras
Viderat Vates, rapiente nimbo
Nubis et ignis.

Bos, leo, praeceps aquilae volatus,
Vultus ex Adae genitis, remixto
Fulgure electri, rapidis secabant
Aëra pennis.

Una vox cunctis: - Super astra Sanctus,
Sanctus aeternis celebretur annis;
Sitque lux Christus bona semper orbi
Nuncia pacis!
ALFONSUS M. CERASOLI S. I.

DE MULIERUM ERUDITIONE APUD ROMANOS.

PLURES, ne dicam omnes, plerumque mirari solemus quod fatum inexplicabile sit non modo rebus humanis, sed vel ipsis dicendi modis, proverbiiis atque sententiis. Quum enim ius haec rebus praeesse debeant, videmus interdum crescere iniusta, augeri iniuria res publica, ditari latrocinio privatas; et quum veritas et rectum bonumque tantummodo debeant sermone multitudinis et opinione percrebrescere singulorum, facillime abiciuntur sine rumore, sine fletu; et falsa, nocentia, obliqua veritatis et rectitudinis et bonitatis obtinent locum. Anne et hoc unum? Eadem in artibus optimis, eadem in litteris recurrit labes; nam ab aequo pigendi ac dolandi genere ad ambitiosa quaedam proceditur, quibus vitium est a distortionem corporum, ab excessu coloris, ab incredibili quodam summa rerum vel in simulaero uno, vel una in tabula coacervatarum.

Atqui haec illo tempore praestantissima censebantur!... Quis nescit XIII a Christo saeculo illum e scriptoribus optimum iudicatum, qui candidiore stylo, qui simplicioribus verbis uteretur? Et vides XVI saeculo illos praestare ceteris, illos communi plausu ad sidera usque et ultra elevari, qui abstrusas, qui contradicentes, qui ab hominum ritu modoque remotas metaphoras, immo sententias protulissent: habes enim sudantes flammis ad liquefacienda metallata, quibus regi statuae conflarentur; habes orbem terrarum tormentis bellicis ad instar pilae intorquendae commissum; habes caelestem cucurbitam praedicatam lunam; habes

(1) Visio Ezechielis prophetae, quam Ecclesia de quatuor evangeliorum scriptoribus passim interpretatur.

gentibus, praecipua animi comitate, domi forisque, optime meriti sint. Tunc enim caprulan gens, opibus valida, ad gloriam Venetorum reipublicae, marium imperia portendentem, plurimum contulit, cui iam a primo ortu sororio vinculo adstricta intemeratam fidem et amicitiam perpetuo servavit. Sed ad propositum revertamur.

Initio saeculi V Gothi, Unni aliique Germaniae populi, sine tectis ac sedibus passim vagi, ad ruinam et vastitatem Italiae, superatis praeruptis Alpium iugis, ceu « rapidus montano flumine torrens » ruere coeperunt. Quamobrem, rapinarum et caedis metu in dies percrebrescente, totque efferatorum hominum bellis pressi, terrestres Veneti cum Iuliae Concordiae incolis in caprulenses lacunas, Aquileienses Gradum confugiunt (CCCCVII). Hisce in sedibus, novi hospites, tum a Caprulensibus, tum a Graden-sibus benigne excepti, commorati sunt, quoad, tam turbido discusso temporis nubilo, cuique suam in patriam redeundi facultas data est. Verum serius, Attila adventante, idest anno CCCCLII, postquam frustra sustentatum est, iterum Aquileienses Gradum, Concordienses in Caprulanam insulam effugium petere coacti sunt. Ita Caprulana insula propediem incolis celebris opumque dives, cum ex finitimorum calamitate aliquod nomen decusque sibi acquisivisset, causas et fontes amicitiae et fidei, qua Venetorum reipublicae non umquam in officio permansit, in ipsa eaque felicissima naturae loci condicione sortita est, quippe quae ex se tot patria profugorum incolumitati, citra spem, peropportune cavisset.

Communis inde libertatis pacisque studio incensi, Caprulenses cives ad constituendam rempublicam aggressi sunt, atque, more romano, ex Patribus consules creati: quae rei publicae administrandae ratio in omnibus Venetorum insulis obtinuit. Quin etiam, quo magis vires in unum coalescerent, cumque eadem lingua iisdemque institutis ac legibus uterentur, factum est ut omnes venetarum insularum incolae foederatam inter se societatem ineundi consilia caperent, cui proprium uniuscuiusque gentis concilium per Tribunos praeeset. Caprulenses itaque tribunos sibi elegerunt ex illustri Copporum familia, quam gente Fabricia ortam, ob adversa temporum adiuncta, quae supra diximus, Concordia in Caprulanam insulam habitatum concessisse ferunt.

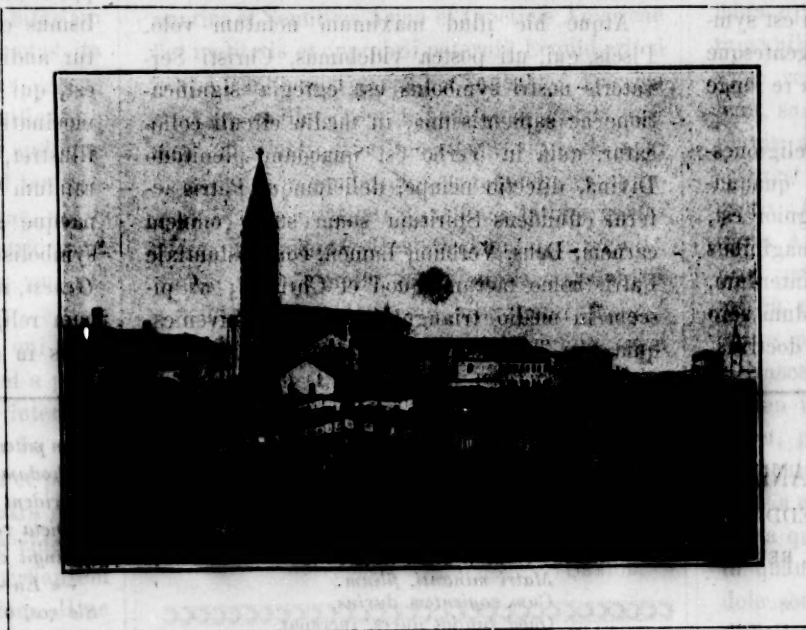
Praecipua annua Caprulensium alimenta, tum temporis, ex venatione, piscatione, salis negotiatione agrorumque cultu prodibant. De rerum nauticarum scientia et usu atque de aedificandarum navium arte, saeculorum VI et VII monumenta exstant: constat enim Cassiodorum, Theodorici regis socium omniumque consiliorum administrum, onerarias naves ab insularum venetarum tribunis maritimis, belli causa, petisse.

Ducali autem imperio Venetiis constituto, in Caprulana, ut in ceteris insulis, tribuno Gastal-

dio, sive Ducis procurator, suffectus est. Singulis annis, Venetorum Dux, iurisdictionis causa, Caprulensem et Gradensem insulas invisebat, eumque principes cives, certo et definito navium numero (*barche piatte, gondole et peote* quas Itali dicimus) comitari tenebantur. Gastaldioni ducali, progrediente tempore, *Praetor* (Italice *Podestà*) publicae rei gerendae successit; quae nova imperii ratio usque ad Venetae reipublicae excidium immutata stetit (MDCCXCVII).

Civilis rei publicae procuratio inter optimum et popularium hominum imperium medium quiddam tenuit; saepe vero, factionum certamine, idest nobilium (vulgo *Maggior Arrengo*) et plebeiorum (*Minor Arrengo*), aliquid de legibus derogatum est. Die XVI a. kal. Iunias, anni MDCCXCVII, qua die Gallorum copiae in Caprulanam insulam ingressae sunt, Napoleon cognomine Magnus venetae dominationi finem fecit.

Nunc, quoniam Caprulanae insulae originem,

Caprulanae insulae prospectus.

progressus eiusque imperii formam satis attigimus, praestat eorum mentionem inchoare quae ad rem ecclesiasticam spectant; quare nobis res erit de caprulensi episcopatu, quod Caprulana insula ab exitu saeculi VI ad ortum fere superioris saeculi sedes episcopalis fuit, deque eius ecclesiasticis monumentis.

Caprulensem episcopatum a S. Gregorio Magno originem duxisse Bottanius auctor est. Memorant Ioannem episcopum, natione Pannonum, schismatis Trium Capitulum causa, cui et ipse favisset, Pannonia relicta, has in oras delatum, cum primum Novam oppidum (Ital. *Pineta*) adiisset, paullo post in Caprulanam insulam, ubi, licet per nefas, episcopali munere fungere-tur, se contulisse. Ad rem confer binas litteras S. Gregorii Magni, alteram ad Callinicum Ravennae exarcham, alteram ad Marinianum eiusdem civitatis archiepiscopum datas (DLXXXXIX).

Ab anno DLXXXXVIII ad annum MDCCCX, quo anno caprulensi episcopatu finis factus est, quinquaginta et octo episcopi numerantur, quorum hi qui sequuntur eximia virtute ceteris antecellunt:

I. Aeg. Falcetta, sive *Falconetta* (MDXLII), Cingulis, in Marca Anconitana, natus, qui a Pio IV ad Bertinoriensem Ecclesiam, in romana provincia, translatus est. Sacrosancto Concilio Tridentino interfuit; de eo Pallavicinius miris praedicat laudibus.

II. Ludovicus de Grigis, Min. Observ. ref. (MDCI). Hic, vitae sanctitate ac probitate clarus, in plerisque pessimi exempli corrigendis irrevocabilem animi constantiam ostendit.

III. Franciscus e Marchionibus Trevisan-Suarez Ecclesiae caprulanae sapientissime praefuit ab anno MDCCXXXVIII ad annum MDCCCLXIX, quo anno, cum forte Venetiis versaretur, ibidem vitam obiit. Illinc in Caprulanam insulam translatus, sepultus est in sacra aedicula, quae B. Virginis ab Angelo inscribitur, cui denuo ex integro aedificandae, sua et populi stipe, sedulam operam dederat.

IV. Stephanus Dominicus e Comitibus Sceriman, Ord. Praed. (MDCCCLXXVI), quem postea Clodiensis ecclesia episcopum excepit, altaria S. Spiritus et S. Antonii in cathedrali ecclesia iamdudum collabentia suis sumptibus restituit.

V. Ioseph Maria Peruzzi (MDCCXCV), Venetiis ortus, qui Clodiae, anno MDCCCVII, Scerimano e vivis sublato successit: huius inclyti praesulis discessum caprulenses cives aegerrime tulerunt, quod praestanti liberalitate in pauperes omnium animos sibi devinxisset.

Caprulana dioecesis, Torcellanae, Cenetensis et Concordiensis dioeceseon finibus continebatur. Episcopi quotiescumque cathedralem ecclesiam inviserant, idest ter in anno, diebus festis Paschatis, Assumptionis B. M. Virginis et Dominicae Nativitatis, unum mensem, ad potiora negotia explenda, morabantur; reliquam

anni partem Venetiis, aut alibi, vitam debebant. Quae consuetudo, sane improbanda, cum catholicae ecclesiae legibus de sede stabili et certa aperte repugnet, causa fuit cur, antistitum segnitia, mali mores non raro uberrime succreverint. Id probrum vero non omnibus caprulensibus episcopis iniciendum esse fatebimur, quod ex eis nonnulli, inter quos eminet Suarez, sibi commissam plebem, continuo, optima disciplina instituerint.

(Ad proximum numerum).

MARCUS BELLI.

DE "SYMBOLISMO,"⁽¹⁾

I.

Symbolismi plurimae sunt species, cum per loca, res et personas late porrigatur; at, felicitate mirabili, res rerumque adiuncta sub una tantum imagine saepe, dum coacervat, amplectitur.

(1) Cfr. an. V, n. XII.

Testamenti volumine, symbolismus in Italian adventat, exercetque manus et mentes illis praesertim saeculis, quae persecutionibus sanguinolenta fuere, partim ad ornandas martyrum criptas in catacumbis, partim in tessaris, quarum ope inter se Christiani noscerentur, partim in annulis, in catellis, in singulis, quae deferrentur, denique in omnibus, quae domi haberi possent palam et coram; nec fortasse locus est, nec regio, quae Romam hoc in genere superet, immo vix aequet.

Huic igitur symbolismo primas dabimus manus, non tamen enumeratione, quae taedium afferat, sed imaginum significatione et origine, quae semper delectant felici scientiae et artis connubio.

Duplici autem, qui tunc erant, usi sunt ratione; hinc symbolismus et duplex; alter qui notae narrationis, qui notae historiae episodii imagine ostenderet, allegoria quasi servata, praesertim si utriusque Testamenti aliquid narraret oculis; alter, qui signa quaedam sparsa monstraret. Hic alter autem rursus bifariam dividitur; nam est qui signa, qui notas ita disponit, ut in illis et ex illis integer sensus reddatur, atque omnino legatur et intelligatur; alter, qui uno, duobus, ad summum quinque solitariis hisce signis utitur, et aliquid tantummodo dicit expers narrationis historicae, unice innuens aut martyris cruciatus per instrumenta martyrii, aut fidem et spem hominis, qui supremum quievit.

Circa primum symbolismi modum, qui totus in allegoria est, nam a narratione vel a parabola Biblica ad praesentia saepe et interdum ad futura procurrit, exemplum dabo. In catacumbis historiam Noe habemus; haberi et posset in aedibus Christianorum, cum idololatra respiciens nihil intelligeret. Quid enim iste videbat? Iacentem hominem, obrutum vino, perflantem somnos, haud honesta nuditate patentem. Hinc praesto Cam cachinnans, irridens, promissa dextera, porrecto indice ostendens; illinc pudibundi Sem et Iaphet, humeris in patrem ebrum, ne viderent, conversis, pallium, quo cooperiretur, adducentes, tristes quidem fraterno scelere, tristes vero magis irrisione patris, in quem gradiuntur aversi facie, ne quid miserandae nuditatis illius vel forte oculis delibasse viderentur. Altiora tamen in symbolo Christianus sentiebat. Quippe in vinea Domini Sabbaoth fuit alter Noe, novum humano generi saeculum daturus, novumque foedus, pacis auspice Iride eximia super hoc mare magnum et aestuosum necessario sublevata (1), coruscante meritis, coruscante et exemplis. Atqui Noe hic alter caritate ebrus illa, qua filios hominum perpetua dilexit, obrutus cruciatibus, satiatus opprobriis, nudus obdormivit in Cruce (2). Tunc inverecundus ille Cam, qui et Hebraeus populus, « medius inter Aegyptum et Assyrios, habitator umbilici terrae », vituperaturus Christum uti vituperarat, nunciat (Semitis Asiae, Iapeticis Europae) nuditatem et opprobrium Christi, et scandalum crucis, et mortis turpem somnum, quo malefactorem et seductorem populorum ipse mulctaverat. At novus hic Noe a somno surgens, « quasi potens crapulatus a vino », memor se rogasse pro praesentibus ubi dixit:

« Pater, ignosce illis, nesciunt enim quid faciunt », maledictionem horribilem, quam petiere dicentes: « Sanguis eius super nos et super filios nostros », filiis eorum reliquit habendam, non revocavit, non delevit. Itaque, instar Chanaan filii Cam, maledictionem induti, « dispersi, palabundi, et caeli solique sui extorres... sedebuntque dies multos sine templo, sine rege, sine altari, sine sacerdotio »; videntes non vident, intelligentes non intelligunt, nomen suum quasi ignominiam servitutis circumferentes.

An et hoc unum? Altius perspice. Est alia quoque civitas, latina gens, in qua et vinea Domini Sabbaoth, in qua et ille habitat, qui vocatur in patriarchatu Noe, qui Pontifex secundum ordinem Melchisedech, pro Christo in terris est sacerdos aeternus, mysticae navis, quam a Christo per Petrum suscepit, gubernator supremus. Ecquid erit si novus Cam, secundo genitus, post synagogam scilicet, et ante vocationem gentium barbararum, regia nudatum elamyde, vituperatum conviciis indicet, ac nuntius et Semiticis Asiae et Iapeticis Americae fiet nuditatis et opprobrii paterni? Ecquid erit si novus ille Sem, si novus hic Iaphet ex America et Asia pallio proprio nuditatem Patris operient, et silentio tristi moestoque vituperia novi Cam huius rependerint venerabundi, et opitulantes? Numquid, uti filius Cam, latinae gentes hisce deservient? Hen Occidentales populi!, audite verba Domini comminantis: « Auferetur a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus eius » (1). « Gens enim et regnum, quod non servierit (Domine) tibi, peribit, et gentes solitudine vastabuntur » (2).

En quid symbolus iste allegoria sua tradit.

Numquid supervacaneae pictura historiae tibi videtur? O lector, « praedicta lege, impleta cerne, implenda collige »....

SENIOR.

DE INFANTIBUS ET PUERULIS APUD INDOS AMERICAЕ.

IN foederatis Americae borealis civitatibus librum edidit Ella M. Roff, Anaderko-Oklahomae nata, in quo singularia quaedam et notatu digna tradit de pueris et infantibus aboriginum Americanorum. Hi igitur, qui adhuc reliqui sunt e populis olim regionem incolentibus, et ante vires et arma advenarum undequaque immigrantium recedentibus in Alpes, quae Scrupei Montes nuncupantur, mores ritusque servant suos, quos antiquitus a maioribus acceperunt.

Cunae itaque conficiuntur ex pelle bubali, quam sudas opportune in quadro sustinent, constituentes veluti absidem, aut aediculam, quae et moveri et circumferri facile possit. Similitudinem num, et imaginem cupis? Habes in sandaliis, quibus Norvegiani super altis nivibus impune gradientes utuntur. Matribus ea cura est, ut omni diligentia et industria cunas ornent, queis pignora cara credunt viscerum suorum. Quare et vitrei globuli, et plumae, et flores, et versicolores multicoloresque taeniae adhibentur, ut oculis inhabitantium delectatio aliqua sit; praecipue enim coloribus attrahuntur infan-

tuli. Atque his, praeter breviora momenta temporis ad munditiam necessaria, unica domus, mansio, mora est illa aedicula, loculamentum illud integro ferme anno infantiae primae.

Secundis rebus, cunae illae imponuntur exigui equi dorso, quem, proximum diu puellulo, assuetum huic fecerunt ut cognosceret, ut amaret et, — mira animalis huius indoles! — gnarus impositi, deferendique ponderis delicatuli, ita se gressu, succussu, citiore gradu, cursu denique temperat, ut nec abiiciat, nec noceat, nec a nucleo tribus facientis iter, nec a parentum tentorio, si castra posita fuerint, longius aberret. Quae omnia equulus ille mirifice praestat, comesque, sociusque, praesidium subsidiumque in periculis, quin etiam et custos erit praesens, adstans, inseparatus et inseparabilis pueri, adolescentuli, donec sufficiant vires; hae ubi deficient, coram hero et amico libenter morietur.

Ita porro cunis agitur infans, ita assuescit aëri liberrimo, nisi forte, cum sit mansio, vel mora apud nemus, aut apud arborem, genetrix ramo alligaverit aediculam, ut ramo dependeat. Tunc venti agitant cunas, aves cantu lallabunt, suadentes somnos, quos ille sub sole, sub pluvia aequae placidus arripit, carpit. Unum superest ne vultur immanis condor, ne serpens vectis, *boa-constrictor*, aut *pito-maculosus*, ne tigris Americana *jaguar* auferant, vorent, quod prae ceteris facillimum, si mater deposuerit vel in rupe altiori, vel edito in tumulo, vel si custos negligens fuerit.

Nascenti parvulo nullus religionis ritus circa nomen imponendum; pater, quod placuerit, imponet, probent vel renuant mater, avi, amitae, avunculi; solet autem plerumque nomen accipere a casu, quo sit periculus eo die, vel antea, vel a quavis conditione et circumstantia rerum, in quam forte inciderit, quod quidem, data indole sermonis, quo utuntur Indi, haud quidem difficile; coagmentant enim plura vocabula in unum, et inde nomen conficiunt certa praeditum peculiarique significatione, uti si hebraice diceret *Captholim* scilicet « intermontium »; *Almo*, nempe « Aqua tacens » aut « abdita »; *Belsebul*, hoc est « potens » seu « dens musca »; *Altar*, scilicet « Dei petra »; sic latine: pauciloquium, anteferre, damnigerulus, cupressifer, sic graece *λευκιππος*, *φιλοσοφία*, *λευκόθριξ*, etc.

Itaque apud eos nomina viri vel mulieris habentur, quae idem sonant ac: sagitta — volans, nubes — bona, aquila — ingens, flumen — inundans. Quidni? Exstat apud eos homo, cui nomen « Dux Miles »; quum enim hic imperator stationes et castra civitatis Anaderkensis inviseret, devius aberans, in Indorum tabernaculum incidit forte, bono tamen alite, quia invenit a quibus peteret quonam in loco esset, quaenam tenenda via, ut rediret ad suos. Rogatus de nomine, nam hospitio amicissimo receptus, ut mos Indis est, se Miles, Anglicum ducem, esse dixit. Tunc: « Opportune et belle — materfamilias (nam pater aberat), conclamat — filium meum, heri natum, Miles-Ducem appellabo ». Ita nomen infantis compositum fuit.

Quum infans in itinere fuerit, si equulum illum excipias, nemo curat infantulum, nemo puellulum; ubi tentoria disposita fuerint, mater, pater, consanguinei certatim de illo curam gerunt;

(1) Alibi (S. BERNARDUS): « sublimata ».

(2) Cfr. S. BERNARDUM, *De passione Domini*.

(1) MATT., C. XXI.

(2) ISAIAH., C. LX, v. 12.

CONSTANTINI PISONI

CANDELARUM AD SACRA OPIFICIUM EXCELLENS, PRAEMIIS INSIGNE

ab anno MDCCCIII constitutum

Romae in Italia, Corso Vittorio Emanuele 127-129 et Via de' Sediari 1, 2, 3.

Vaticanam Basilicam instruit, quoties de Beatificatione aut Canonizatione solemne sit.

Cientes frequentissimi sunt in Urbe, in Italia et apud exteras gentes.

undique manavit.

Cereas faculas ad noctem conficit, easque ad decem usque ac duodecim horas diurnas, Ecclesiis ac familiis necessarias, quod parsimoniam cum salubritate et munditie coniungant.

faculis suppeditat.

OPIFICII PISONI PROSPECTUS

ROMAE, Via Orti Alibert 13-15 (Lungara).

Res per omnem orbem exportatur nullo iubeantium impendio

VARIA

Ephemerides, diuina optima animo et corpori.

Non ultra! conclamatum ferunt ad Gaditanum fretum, dividente Hercule pulchro Europam ab Africa nisu magno. Idem pro Actis diurnis, quin et pro libris dicendum nunc est; quippe duo Croesi Americani chartam nuperime perfecerunt saccharo et farinaceo glutine, aliisque cachinnis ita conditam, ut scribendis optima et nutritioni optima, et gustui optima quoque habeatur. Itaque cum sit in votis ex ea confidendo fore ephemerides, libros et quotquot huiusmodi, aliquid addendum erit Flacco scribenti:

*Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci
Lectorem delectando pariterque monendo.*

Iam dicemus et nutriendo.

O fortunati pueri, sua si bona norint!

Libros legent et una vorabunt! Dum erudiuntur enim delectantur una et aluntur.

Hocne nunc inter cultus, caeremonias, et ritus?

Rustici moris erat coram oscitare, et hiant ore voces emittere inconditas, brachia protendere, attollere, magno proximorum incommodo, maxima faciei turpitudine. Amodo nihil de hoc; nam

Tempora mutantur, nos et mutamur in illis.

Medicus Lipsiensis gravibus argumentis publica per diaria ostendit nihil oscitatione salubrius, nihil gratius, nihil magis homini necessarium; quam siquis impediatur cultus et

urbanitatis praetextu, reus erit quasi datae mortis, aut saltem laesae salutis; nam (verba viri fidelis refero) oscitationum series prodest corpori magis quam medicamentum quodcumque confortans, «tonicum». Toto rictu, hiatu, pectore dum oscitamus, pulmones amplificantur, nova oxygeni vis eaque maior miscetur sanguini; dum vero hiantes brachia protendimus, nervi, musculi, tendines, quot sunt in pectore, in toto corpore, actione augentur; si ergo actione, etiam virtute et reficitur, et corroboratur, et revirescit homo quantus est. Quid plura? Praestat cuius exercitio gymnastico, praesertim, dico ego, cum cantu, et porrectione brachiorum ac crurium. Haec ille. Ergo inphy-sim et similia conclamatum est!

Pipionibus nunciis quid obsit.

Experimentis plerisque statutum est pipionibus volantibus obesse nebulas, eosque a volatu vel prohibere, vel in volatu coercere, retardare, impedire. Summa est haec rei. Quinquaginta chilometrorum spatia emittuntur et praetereunt hora, minus quadrante, una, si purus aer; si vero nebulosus, inter tres horas, et interdum quatuor integras, vix metam volatu contingunt. Undenam? Oculum, instinctum, humiditatem num in tratinam vocabimus? Suo tempore certe.

Enorme ovum, et nova avis.

Londini in Museo South-Kensington osseae erates asservatur maximae cuiusdam avis, quae temporibus ante historica monumenta fortasse vixit, et cui nomen *Aepyornis Maximus*. Huic statura tria intra metra ac centimetra decem procera. Hisce vero diebus venale fiet ovum,

quod in insula Madagascar, ubi et Aepyornis repertum est. Ovum hoc sex ova struthionis magnitudine aequat, nempe circiter ova, non-genta gallinarum nostrarum. Recens profecto non est, at certe antiquitate, longe, non minus ac pondere, et volumine ceteris quibus antecellit. Cortex, quo includitur marmore durior, facile scalpro dolabilis reputatur, praesertim cum opinio sit altitudine lapideae materiei centimetra aequari circiter duo, plus minusve. Comesturis prosit!

Loci

Nudius tertius, uti mihi relatum est, e vico Sabino eodem curru redibant nonnulli Romam, qui illuc rusticatum iverant, et usque ad festum solemne Sancti Patroni moram fecerant. Inter eos quidam erat, incredulus, si loquenti fides habenda, qui iocis tolerantiam humilis Minoritae et argutis verborum; Minorita vero, dicta oratione panegyrica, ad Urbem una cum reliquis festinabat. Effusus imber pontem cooperuerat, qua de causa necesse fuit ad diversorium aufugere ne diluvio obruerentur, vel abriperentur a flumine. In diversorii vestibulo villicus erat chorda ducens asinum. Tum incredulus Minoritam interrogat: — Scisne, sodes, in quo Minorita sit diversus ab asino? Hic in fronte chorda praecingitur, Minorita in lateribus.

Pacatus huic Minorita: — Tu vero scisne in quo incredulus ab asino differat? —

Ille argutiam hominis metuens: — Differentiam, de qua dicis, ignoro.

Tunc Minorita: — Et ego pariter nescio in quo uterque ab alio differat!

— Pulchre!, bene!, recte! — quotquot audire vere conclamant.

P. d. V.

